

DUPKA GYÖRGY

„ÉN ISTENEM, A KERESZTET VÁLLAINKRÓL VEDD LE!”

TRAGIKUS SORSÚ KÁRPÁTALJAI GULÁG-ELÍTÉLTEK,
MÁRTÍROK PANTEONJA, 1944–1970

III. rész

„Igazán csak azok halnak meg, akiket elfelednek.”

4. AZ MVSZ HATÁRŐR HADSEREGÉNEK KÁRPÁTALJAI KÖRZETI HADBÍRÓSÁGA, 1946–1953

Az MVSZ Határőr Hadseregének Kárpátaljai Körzeti Hadbíróóságát akkor állították fel, miután 1945. június 29-én a „*Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság által Kárpát-Ukrajnáról kötött szerződést*” ratifikálták.

A megállapodásnak két lényeges cikkelyét – a Kárpátalja hovatartozását eldöntő népszavazást megkerülve – a következőképpen fogalmazták meg:

„1. cikk Kárpát-Ukrajna (a csehszlovák alkotmány megnevezése szerint: Podkarpatská Rus), amelyet a Saint Germain-en-Laye-ben 1919. szeptember 10-én kötött szerződés alapján autonóm területként a Csehszlovák Köztársasághoz csatoltak, a lakosság részéről kinyilvánított óhajnak megfelelően, és a két Magas Szerződő Fél közötti baráti megegyezés alapján egyesül ősi hazájával, Ukrajnával, és ennél fogva az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság részévé válik. A Szlovákia és Kárpát-Ukrajna között 1938. szeptember 29. napján fennállott határok, az eszközölt módosításokkal, a mellékelt térkép szerint a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége és a Csehszlovák Köztársaság közötti határokká válnak.

2. cikk A jelen szerződést a Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének és a Csehszlovák Nemzetgyűlésnek meg kell erősítenie. A megerősítő okiratokat a felek Prágában cserélik ki. A jelen szerződés készült Moszkvában, három példányban, mindegyik orosz, ukrán és szlovák nyelven. Értelmezés szempontjából mindhárom szöveg egyenlő érvényű.

*A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének megbízásából: V. Molotov
A Csehszlovák Köztársaság elnökének megbízásából: Zd. Fierlinger, V.
Clementis*

1945. június 29. ”¹

1946. január 22-től a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Elnöksége rendeletben szabályozta Kárpátontúli Ukrajna, a továbbiakban a Kárpátaljai terület közigazgatását. Ezzel hivatalosan is megszűnt a Kárpátontúli Ukrajna nevű, átmenetet képező bábállam és Néptanácsa.

A szovjet állambiztonsági szervek, az ügyészség, a katonai és a népbíróóságok hivatalosan az érvényben lévő szovjet törvények alapján hozzák meg ítéleteiket kárpátaljai magyar, német és más nemzetiségű nők és férfiak ügyében is.

Az MVSZ Határőr Hadsereg Kárpátaljai Katonai Hadbíróága 1946–1953 között összesen 250 ismert ítéletet, ebből 2 halálos ítéletet hozott.²

Az első megrendítő esetnek a lácai **Szabó Gyula** (1920) próbacsendőr volt az elszenvedője. 1945. május 14-én esett fogságba Csehszlovákia területén. Az NKVD a kujbisevi láger után a Voronyezs környéki hadifogolytáborban 1950. október 6-án letartóztatta. A rabszállító vagonnal visszahozták Beregszászba, és ott a belügyminisztérium helyi katonai törvényszéke 1951. január 11-én először golyó általi halálra ítélte, majd azt később 25 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre változtatta át. Az ungvári börtönének után Sztálingrád egyik rablágerébe került, és 1953. december 3-án tért haza Magyarországra.³

A másik **Zombori Matild** (1928) ungvári tisztviselőre vonatkozik. Őt 1950. október 14-én golyó általi halálra ítélték. Nem sokkal később a Kárpátmelléki Körzeti Hadbíróóság 1950. október 14-én felülbírálv a halálos ítéletet 1952. április 19–20-án 25 évi szabadságvesztésre mérsékelte. 1993-ban rehabilitálták.⁴

Az ítéletek szigorúsága – a felfüggesztett halálbüntetésektől eltekintve – egyáltalán nem maradt el, sőt éppen a legsúlyosabb büntetési kategóriák arányait tekintve még felül is múlta az eddig ismertetett büntető szervek számonkérését.

¹ Lásd a Szerződés teljes szövegét: Botlik–Dupka: *Ez hát a hon...* Tények, adatok, dokumentumok a kárpátaljai magyarság életéről 1918–1991. Mandátum–Universum, Budapest–Szeged, 1991. 148.

² A politikai elítéltek neveit a kézirat végén a kislexikon tartalmazza.

³ Rózsás János: *Gulág lexikon*. Püski, Budapest, 2000. A továbbiakban: Rózsás, 2000. 342.

⁴ *Reabilitovani Istorijeju Zakarpatszka Oblaszty*. Knyiga persa. VAT „Vidavnictvo „Zakarpatjja” Uzsgorod, 2003. (Akiiket a történelem rehabilitált, Első Kötet.) A továbbiakban: RIZO, I. 2003. 340.

Az 1946 utáni megtorlás rendkívüli keménységét és kegyetlenségét igazolja, hogy a 250 megvizsgált ítéletből 104 áldozat 20-25 évi szabadságvesztést kapott, ami egyenlő volt a halálos ítélettel.

Ennek mi a magyarázata? Mint ismeretes, 1947. május 26-án a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete eltörölte a halálbüntetést a Szovjetunióban. A három pontból álló rendelet így hangzik: „*A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének rendelete a halálbüntetés eltörléséről. 1. A Szovjetunió hatályos törvényei által meghatározott bűncselekményekért kiszabható halálbüntetést békeidőben eltörölni rendeljük. 2. A hatályos törvények által halálbüntetéssel sújtandó bűncselekmények elkövetéséért békeidőben nevelő munkatáborban letöltendő 25 évi szabadságvesztés szabható ki. 3. A jelen rendelet hatályba lépéséig végre nem hajtott, halálbüntetést kiszabó ítéleteket a fellebbviteli bíróságok végzésükkel a jelen rendelet 2. pontjában meghatározott ítéletre kötelesek változtatni.*

Svernyik N., a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének elnöke, Gorkin A., a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének titkára.”⁵

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Elnökségének fenti rendelete a német hadseregben teljesített szolgálatuk miatt az állambiztonsági szervek által gyakorlatilag 1953 októberéig üldözött kárpátjai németek tucatjainak mentette meg az életét.

1950. január 12-én állították vissza rendeletileg a legsúlyosabb büntetési formát.

1947 végén a halálbüntetést a javító-nevelő munkatáborokban vagy börtönben letöltendő 25 éves fogság helyettesítette.

4.1. UNGVÁRON ELÍTÉLT MAGYAR HADIFOGLYOK

Számomra is feltűnő, hogy az elemzett listán mintegy 46 elítélt magyar hadifogoly (katonák, csendőrök) neve szerepel, akik valamilyen formában Kárpátját is érintő háborús bűncselekmények hamis vádjával Ungváron kerültek a vádlottak padjára. A személyi kartonokon kémkedés, terrorista cselekmények, diverzáns viselkedés, szabotázs, az ellenség támogatása, szovjetellenes propaganda stb. szerepelt.

Egységes forgatókönyv alapján a vádlottak ügyében zárt üléseken, „gyorsított eljárásban” 20–30 perc alatt döntöttek, tolmácsot sem biztosítottak, ügyvéd és tanúk részvétele nélkül hirdettek kemény ítéletet. Ezzel őket a

⁵ A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának Közlönye, 1947, 17. szám, Izvesztyija, 1947. május 27.

GUPVI-táborokból kiemelték, és az MVD által fenntartott különleges táborokba szállították, hogy ott töltsék le a kiszabott büntetéseket.⁶

Fontos megjegyezni, hogy a Legfelsőbb Tanács Elnöksége – Sztálin halála után – 1953. március 27-én adta ki amnesztiarendelejét, amelynek értelmében a Szovjetunióban tartott külföldi állampolgárságú személyeket fokozatosan lakhelyükre hazaszállították.

1. BARTOS Antal (Brassó, Brassó vm. 1909) Ungváron 1951-ben elítélt magyar hdf.
2. BALATONI Lajos (Naszvad, Komárom vm. Udvardi j. 1914) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
3. BÁNFALVI Miklós (Csenger, 1913) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
4. BENEDEKFI Ferenc (Nyárádtorboszló, 1920) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
5. BÖCZ László* (1912) Ungváron 1951-ben elítélt csendőr volt.
6. CSÓKA János (Szamosszeg, Szatmár vm., 1920) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
7. EPERJESI Balázs (Nagykanizsa, Zala vm., 1920) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
8. ERDÉLYI Dezső (Csepe, 1919) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
9. FELFÖLDI István* (Volóc, 1919) kárpátaljai származású budapesti gépjárművezetőt 1951 augusztusában a magyar ávósok tartóztatták le, mint szovjetellenes elemet átadták a szovjet katonai elhárítás bírói szerveinek. 1951-ben elítélték. A kolimai lágerben raboskodott. 1954 decemberében szabadult és tért haza Magyarországra.
10. HOSSZÚHEGYI Elemér (Budapest, 1913) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
11. JÁSZAI Árpád (Kisvarsány, 1914) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
12. KISS József (Tiszarév, 1912) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.

⁶ МОТРЕВИЧ В. П. Осуждённые интернированные гражданские лица и оеннопленные второй мировой войны в Свердловской области в 1949–1956 гг. //Документ. Архив. стория. Современность. Сб. науч. тр. Вып. 2. Екатеринбург, 2002. С. 212.

⁷ A *csillaggal jelölt nevekről szócikket közöl Rózsás János Gulág lexikona. Püski, 2000.

13. LACZKÓ Lajos (Monostorapáti, 1915) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
14. LÁSZLÓ György (Lemhény, Románia, 1911) magyar, Ungváron 1951-ben elítélt hadifogoly.
15. R. LENGYEL Péter* (1906) magyar, Nyizsnyij Vorota, 1949-ben Ungváron elítélt földműves. Más források szerint csendőr főtörzsőrmester volt. Szabadulásáig, Magyarországra történő kiadatásáig Kolima lágereiben raboskodott.
16. LOKÁRDI Béla (Kerecsend, 1892) magyar, 1946-ban Ungváron elítélt hadifogoly.
17. LUGOSI (LAIMSIEDER) József* (Budapest, 1913) hivatásos repülőőrhadnagy hadifoglyot 1949-ben Ungváron ítélték el. Szabadulásáig, Magyarországra történő (1955. november 20.) kiadatásáig Szibéria lágereiben raboskodott.
18. MACSÁDI József (Farnagy, Szlovákia, 1912) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
19. MÁRTON Lajos (Turja/Terja, Románia, 1913) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
20. MÓRI Ödön (Torio, Románia, 1913) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
21. MUSZKA József (Sárospatak, 1917) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
22. PAPP Géza (Tiszacsege, Magyarország, 1916) 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
23. PAPP Miklós István* (Porcsalma, SZSZB Megye, 1919) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly. Más adatok szerint: „magyar közkatonára Buda ostrománál esett fogságba. Az NKVD nyomozótisztje a hadifogolytáborból 1945. február 5-én „kiemelte”, illetve letartóztatta, az MVD ungvári börtönébe szállították. A kihallgatások után „valamennyi társával együtt” 25 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Szibéria egyik rablágeréből 1953. december 3-án tért haza Magyarországra.”
24. PATLOK Miklós (Szabolcsbáka, SZSZB Megye, 1919) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
25. PAUSZ Imre (Rakamaz, Magyarország, 1920) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
26. PREBULA András (Györke, Szlovákia, 1916) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.

27. RADVÁNSZKI István (Nagykáló, 1913) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
28. REPKÓ Ferenc – Ferenc Simonovics (Gyilove, Rahói j. 1918) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
29. REPKÓ János (Gyilove, Rahói j., 1916) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
30. SERES Sándor (Jászfényszaru, Magyarország, 1914) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
31. SIMON Sándor (Germanszeg, Magyarország, 1914) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
32. SOMOGYVÁRI Sándor (Attala, Magyarország, 1918) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
33. SZABÉDI-SZÉKELY Gyula Levente* (Topánfalva, 1894.) magyar, nyugállományú alezredes. A krónikás szerint: „1946. szeptember 21-én soproni szőlőbirtokán a szovjet katonai elhárítás letartóztatta és kivitték Magyarországról az ungvári, majd a lemergi börtönbe, ahol sorozatos kihallgatáson vett részt. Szovjetellenes tevékenységgel vádolták. A Kárpátaljai Katonai Kerület haditörvényszéke Lembergben 1947. április 24-én az 54. paragrafus (4). (6). pontjai alapján 25 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Kazahsztán lágereiben (Zsezkazgan, Karaganda) raboskodott. 1955. november 25-én térhetett haza Magyarországra. 1995. december 22-én rehabilitálták.”
34. SZABÓ István (Kocsord, Magyarország, 1914) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
35. SZEGŐ Gyula* (Nyíribrony, 1918.) csendőr volt. 1945. május 10-én esett fogságba Csehszlovákia területén, majd Mariupolba vitték. Az NKVD a Harkov környéki munkatáborban letartóztatta. Kárpátalján szolgált csendőr-foglyokat a rabszállító vagonnal visszahozták Ungvárra, és ott a Kárpátöntúli Terület Hadseregének Katonai Törvényszéke 25 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Az ungvári börtönének után 1949-től Karaganda, Szverdlovsk, Kingir, Novoszibirszk, Omszk, Krasznojarszk rablágereiben dolgoztatták, és 1955 nyarán tért haza Magyarországra.
36. TIBOLO Ferenc (Zalaistvánd, 1915) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
37. TICHY József* (Budapest, 1910. december 7., Heitzman Erzsébet) magyar, „A polgári életben asztalos, majd közkatona volt. – 1945.

- március 31-én Győrszabadhegy környékén esett fogságba. Megjárta Focsani, Krasznodar, Leningrád, Voronyezs hadifogolytáborait. Az NKVD a Voronyezs környéki hadifogolytáborban 1948-ban letartóztatta. A rabszállító vagonnal visszahozták Ungvárra”, és ott az MDB Határőr Hadseregének Kárpátaljai Körzeti Hadbírósa 1951. szeptember 11-én 25 év szabadságvesztésre ítélte. „Az ungvári börtönök után Sztálingrád (jelenleg Volgográd) 15., 16., 17. és a 19-es rablágerében dolgoztatták, és 1953. december 3-án tért haza Magyarországra.”
38. TÓTH Gyula* (Mád, Magyarország, 1916) magyar, Kárpátalján csendőr volt, 1951-ben Ungváron elítélték. „A szibériai lágerévek után 1953. december 3-án térhetett haza Magyarországra.”
39. TÓTH József* (Nógrádszakáll, 1912) Kárpátalján csendőr őrmester volt, 1951-ben Ungváron elítélték. A szibériai lágerévek után 1955. november 25-én átadták a magyarországi belügyi szerveknek. A jászberényi börtönből 1956. június 4-én szabadult.
40. TÓTH József* (Gömör megyei,-) Kárpátalján csendőr volt. 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
41. TÓTH Lajos* (Mezőcsát, 1913) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly. „Kárpátalján csendőr volt (...) Az Ural környéki lágerekben (Szolikamszk) dolgoztatták, ahol baleset következtében elvesztette jobb szemét. 1955. július 31-én szabadult és térhetett haza Magyarországra.”
42. TÓTH Lajos*, vitéz (Székelyszállás, Románia, 1919) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly. „Sztálingrád környéki lágerekben dolgoztatták. 1953. december 3-án szabadult és térhetett haza Magyarországra.”
43. TOPÓ Jenő (Sáp, Magyarország, 1905) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
44. ÚR Béla (Eperjeske, Magyarország, 1918) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
45. VAGI István (Szerencs, 1913) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.
46. VERES András (Nagyhalász, 1920) magyar, 1951-ben Ungváron elítélt hadifogoly.

Külön kutatást igényel az 1950-től a táborokban visszatartott, repatriálás alá nem kerülő „problémás” hadifoglyok sorsa. Ugyanis az elkülönített csoportok tagjai, a magyar határvadász alakulatnál, csendőrségnél stb. szolgáltak Kárpátalja területén, vagy szovjet területen harcoltak. A belügyi elhárító szervek nyomozói azzal vádolták őket, hogy üldözték a szovjet partizánokat.

Ilyen eljárás alá került a voronyezsi fogolytáborban például a jándi születésű **Lippay-Szabó Imre** (1920), akit több mint 5 évi hadifogság után 1951 márciusában tartóztattak le, két hónapig volt vizsgálati fogságban, majd május folyamán százhusz társával együtt ítélték el 25-25 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre. Fejére olvasták, hogy a Rahó közeli Trebusa/Terebesfejrátok községben 1944 szeptemberéig szolgált, üldözte, kínozta a partizánokat. Visszaemlékezésében leírja: *„Mellesleg jómagam soha egyetlen partizánt sem láttam, a környékünkön partizántevékenység nem volt. Az ítélet annyira megdöbbentő volt, hogy bénultságunkban csak derülni tudtunk rajta. Elviccelődtünk az eseményeken. Az elítélés után a sztálingrádi volt hadifogolytáborba kerültünk, természetesen már rabadminisztráció körülményei közé...”*⁸ Lvov körzeti belügyminisztériumi csapatok katonai törvényszékének 1951. június 1-i végzésével az ítéletet nem változtatták meg. Csak Sztálin halála után, az SZSZKSZ Legfelsőbb Bírósága Katonai Kollégiumának 1953. május 27-i végzése alapján Lippay-Szabót 1953. november 25-én a további büntetés letöltése alól határidő előtt felmentették és hazájába repatriálták.

A rendszerváltás után kerülhetett sor a rehabilitálásával kapcsolatos ügyintézésre. 2001. június 28-án a Katonai Körzeti Bíróság Elnöksége határozatot hozott az Orosz Föderáció legfőbb ügyésze és a katonai főügyésze által az elítélt kérelmére kezdeményezett óvást illetően Lippay-Szabó Imre Menyhért ukrán állampolgár ügyében. Megállapítást nyert, hogy *„a Kárpáton túli körzeti határőrségi csapatok katonai törvényszékének 1951. május 16-i ítéletét és Lvov körzeti belügyminisztériumi csapatok katonai törvényszékének 1951. június 1-i végzését Lippay-Szabó Imre Menyhért vonatkozásában határon kívül helyezik, a vonatkozó büntető eljárást bűncselekmény hiányában megszünteti. Lippay-Szabó Imre Menyhértet indokolatlanul elítéltek nyilvánítja, az ügygel kapcsolatosan teljes mértékben rehabilitálja.”*⁹

4.2. KÁRPÁTALJÁN 1946–1953-BAN 25 ÉVRE ELÍTÉLT NŐK ÉS FÉRFIAK

A különböző dokumentumokból, gyűjteményekből összegyűjtött névsor sokatmondó, hiszen az MVSZ Határőr Hadsereg Kárpátaljai Katonai Hadbíróháza által elítélt 58 személyt (lelkipásztorokat, tanítókat, munkásokokat, gazdálkodókat, kolhoztagokat, köztisztviselőket stb.) egyértelműen

⁸ Rózsás, 2000. 222.

⁹ Mencer Gusztáv: *A Gulág rabtelepei. A bolsevizmus népiirtásának színtere.* Budapest, Századvég Kiadó, 2016.145.

népellenességnek tartották. Az NKVD-KGB irányításával kivonták őket a családjukból, közösségükből. GULÁG-rabbá minősültek, és kevesen éltek túl a lágerekre jellemző mostoha körülményeket.

A „25-ösök” rabkolóniájába a kárpátaljai görögkatolikus egyház¹⁰ főpapjai közül az elsők között került a feketeadói születésű **Ilniczky Sándor** (1889.01.30.–1947.?), a munkácsi görögkatolikus székeskáptalan nagyprestja, pápai protonotárius, örökös felsőházi tag, a kárpátaljai kormányzati biztos főtanácsadója.

Ilniczky Sándor

(Forrás: Országgyűlési Almanach. 1939–1944.)

A szovjet hatóságok az aposztázia (hitehagyás) megtagadása miatt 1946-ban letartóztatták. 1946. június 9–10. között a hadbíróóság 20 évre elítélte. GULÁG-rabként 1947-ben életének 58. és papi működésének 33. évében a szibériai Tomszkban „gyanus körülmények között halt meg.” 1991-ben rehabilitálták.¹¹

Két év sem telt el, az NKVD-KGB pribékjei lecsaptak a főpap oltártestvéreire is.¹² Az aposztáziát megtagadó **Ivancsó Gyula ifj.** (1906) havasközi (Ljuta) görögkatolikus parochust és **Paszulyka Jenő** (1904) beregszászi görögkatolikus segédlelkészt szintén elítélték 1948-ban. Az utóbbi lelkipásztor korábbi büntetését 1956-ban 7 évre mérsékeltek. Ugyanebben az évben a verebesi **Furták Eleket** (1921) a helyi kísérleti állomás munkatársát többek között azért is elítélték, mert „bazilita szerzetes fráter”¹³ volt.

¹⁰ http://lexikon.katolikus.hu/K/karpataljai_gorogkatolikus_egyhaz.html

¹¹ Emlékezete: A Szolyvai Emlékparkban neve fel van vésva a mártír képviselők emlékkeresztjére.

¹² Bendász István–Bendász Dániel: *Helytállás és tanúságtétel. A Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye hitvalló és meghurcolt papjai.* Galéria-Ecriture, Ungvár–Budapest, 1994.

¹³ Rózsás, 2000. 107.

Ugyanekkor került a vádlottak padjára **Galambos József**¹⁴ (Szentgottárd, 1913.03.03.–Huszt, 1985.12.02.) benei római katolikus plébános, kormányzói vikárius, aki 1944-ben, a szovjet bevonulást követően rendszeresen látogatta a Benében létesített ideiglenes hadifogolytáborban raboskodó 72 magyar hadifoglyot, levelet, üzeneteket juttatott tőlük hozzátartozóiknak. 1948-ban, az egyházellenes intézkedések kiterjedését követően házkutatást tartottak nála, s XII. Pius pápának a könyvei között talált képe alapján a Vatikán kémjének minősítették.¹⁵ Letartóztatták, majd a szovjet törvények értelmében 25 év kényszermunkára ítélték. Szibériában a Vorkuta 2-es lágerébe hurcolták, és a 7-es számú szénbányában dolgoztatták. Később Mordvinföld lágereiben raboskodott. 1956 tavaszán a lágerből levelet írt két hívének. Az egyikben így ír:

„...Most még az itteni életről egy keveset. A telünk itt egyenletesen elég kemény: kb. 15-20 fok hideg. Van aztán közben, hogy néhány napig felmegy 40-50 fok hidegre, ami e télen elég gyakran megtörtént. A mi telepünket most egy hónapja teljesen felszámolták. Nekem ideiglenes igazolványt adtak. Egy nagy barakkban lakom Lajos (Hudra Lajos¹⁶ -szerk.) atyával és kettő kárpátaljai magyar fiúval. Rajtunk kívül vagy még ötven lakótársunk van. Ma, vasárnap pihenőm van. Január vége óta ugyanis újból a bányában dolgozom betonmunkásként. 1/2 9 órakor mondtam el a szentmisémet... köszönt és megáld Benneteket: L. atyád. 1956 Nagyböjt II. vasárnapján.”

Részletek a második levélből: *„...Most még magamról is írok néhány sort. Hála Istennek jól vagyok. Jelenleg vizsgálatos bizottság (Komiszió) dolgozik, mely a mifajta emberek felszabadításával foglalkozik. Állítólag októberig akarná ez a bizottság befejezni a munkáját. Majd meglátjuk: ha hazakerülök...*

*Szeretettel köszönt és megáld: L. atyád
1956 Szentháromság vasárnap.”¹⁷*

Vorkután a 7. sz. lágerhez tartozó szénbányában rabtársa volt **Hudra Lajos** (1919) kerepeci római katolikus lelkipásztor, a magyarországi Vadosfán szol-

¹⁴ <http://lexikon.katolikus.hu/G/Galambos.html>

¹⁵ Rózsás, 2000. 111.

¹⁶ **Hudra Lajos** római katolikus atyát 1949. október 14-én Beregleányfalván tartóztatták le. A 22 éves fiatal papot előbb halálra ítélték, majd később „enyhítésképpen” a büntetést 25 év kényszermunkára változtatták.

¹⁷ A két levélrészlet forrása: Fischer Zsolt: *Galambos József kárpátaljai vikárius*. Meghurcolt lelkipásztoraink. Kárpátalja, 2009. január 2., 09:00, 416. szám. <https://karpataljalap.net/2009/01/02/galambos-jozsef-karpataljai-vikarius>

gáló **Böröcz Sándor**¹⁸ (1913) evangélikus lelkész és az ungvári **dr. Ortutay Elemér**¹⁹ (1916) görögkatolikus lelkész, vallástanár. 1956 második felében szabadult. Hazautazása előtt kilátogatott a 10. számú tábor temetőjébe, az A-73 számú sírhoz. Itt temették el az egyik szomszédos lágerben 1956. augusztus 5-én fegyverrel levert sztrájk vértanúját, a királyházi születésű **Csépes Iván** atyát. A temetőben fényképek is készültek, melyeket **Galambos József** juttatott el később az özvegynek. 1956-ban szerencsésen Benébe hazakerült.

Galambos József (balra) paptársai körében.

Forrás: Kárpátalja, 2009. január 2.

Közben szolgált még Tiszaújlakon, Aknaszlatinán és Huszton is, ahol egy ideig plébános volt. 1985 márciusától 1985 decemberéig kormányzói vikárius. Meghalt 1985-ben. Egykori szolgálati helyén, Benében, a római katolikus templom kapuja mellett emléktáblát avattak tiszteletére a következő szöveggel: „*Ebben a templomban szolgált Istent és a népet Galambos József plébános, kormányzói vikárius. 1913–1985.*”²⁰

Árvay Dezső (Szatmárnémeti, 1904.05.01.–Tiszaújlak, 1962.08.25.) tisztaújlaki római katolikus plébános kétszer járta meg Sztálin lágereit. A 4. Ukrán Front katonai tanácsának 0036-os számú rendelete alapján 1944.november 18-án háromnapos munkára, azaz malenkij robotra a szolvai gyűjtőtáborba hurcolják. Onnan a lágerbe került papok Petrov hadseregtábornokhoz intézett

¹⁸ Lásd emlékiratát: Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből*. Budapest, Ordass Lajos Baráti Kör. 1993.

¹⁹ Lásd emlékiratát: Ortutay Elemér: „...holnap is felkel a nap”. *Emlékeim*; Intermix, Ungvár–Bp., 1993.

²⁰ <https://www.karpatinfo.net.ua/latnivalo/300529-benei-romai-katolikus-templom>

memoranduma alapján december 5-én szabadul. Első raboskodására így emlékezik vissza: „*Itt mintegy 10-15 ezer hadifogoly és táborba szállított polgári elem volt összezúfolva... Ott végeztem először Szentmisét advent I. vasárnapján, kenyérrrel, egy poharat használva kehely gyanánt és egy celluloid doboz-fedelet paténa gyanánt. Különleges isteni Gondviselés folytán december 5-én a környékbeli református lelkészekkel együtt autón hazaszállítanak.*”²¹

Majd december folyamán a többi lelkéssel együtt **I. J. Petrov** hadsereg-tábornok, a 4. Ukrán Front parancsnoka és **L. Z. Mehlsiz** vezérezredes parancsára hazaengedték. Szolyván látgártársa volt **dr. Tóth József**, sárosoroszi római katolikus káplánja, továbbá **Asszonyi István** forgolányi, **Zsurki József** nagypaládi, **Czirók Béla** fertősalmási, **Herczegh Kálmán** uszkai, **Orgoványi György** tiszakeresztúri, **Kiss László** mezővári református lelkész. Itt ismerkedett meg a flekktifuszban elhunyt **Badzey Pál** máramarosszigeti festőművésszel, aki a nagyszülősi rokonlátogatás idején került a letartóztatottak menetébe.

Az újlaki plébános hazaérkezése után rajta is kitért a tábori betegség, a gyomor- és bélmérgezés. A tiszaujlaki ateista-kommunisták feljelentése következtében Árvay atya újra az NKVD látókörébe került. Letartóztatása után készült elítélő aktában Árvay Dezső 1950. december 27-én így vall magáról: „*Mivel én csak 1944 augusztusában érkeztem Tiszaujlakra a község életében, így a zsidók deportálásában semmilyen szerepem nem lehetett. Pravoszláv vallás- és szovjetellenes agitációt soha nem folytattam. Ez mind hazugság! Gyermekek hitoktatása miatt önmagamat nem érzem bűnösnek. Csak papi*

Árvay Dezső.

Forrás: http://regi.mindszenty.katolikus.hu/vh57/57_1.html

²¹ http://regi.mindszenty.katolikus.hu/vh57/57_1.html

kötelességeimet végeztem.”²² Szovjetellenes kijelentések vádjával az ungvári börtönbe vitték, 1950-ben 25 évre elítélték, 1954-ben az USZSZK Legfelső Bíróságának elnöksége a korábbi ítéletet 10 évre mérsékelte.²³

Norilszk lágereiben raboskodott. A raboskodás után 1956-ban visszatért Tiszaújlakra. Hazatérésének útjáról később így számol be: „*Norilszkból²⁴ repülőgépen érkeztem Krasznójarszkba²⁵. Ott tudtam megvenni a vonatjegyet, amit Munkácsig adtak ki, kisebb határ menti helységbe nem. Az út 5 napig tartott Moszkváig. Vasárnap megérkeztem Lembergbe. 6 év elteltével ekkor volt alkalmam először templomban lenni és a templomban hálát adni a kapott kegyelmekért... Munkácsra hétfőn pünkösd másnapján érkeztem 7 órakor. Az újlakiakban, mint később megtudtam egy kis csalódást keltett, hogy nem közvetlenül Újlakon szálltam le a vonatról. A 10 órás vonatonál százával vártak virágcsokrokkal. Sokan még a környékről is bejöttek. Munkácson, az állomáson várt egy volt tábortársam, aki aztán autóján elvitt Újlakra. Így is, pillanatok alatt száznál is többen gyűltek az autó köré. A búcsújárás igazán csak másnap kezdődött... Igazán megható volt így visszatérni.*”²⁶

1956–1962 között egészsége fokozatosan romlott. Korai halálát a táborokban szerzett számos krónikus betegség okozta. Meghalt 1962-ben. 1992-ben rehabilitálták. Nevét megörökítették a tiszabökényi Arpád-házi Szent Erzsébet római katolikus templom falán 2016. április 24-én felavatott emléktáblán és emlékkereszten. A tiszaujlaki temetőben hívei gondolják sírját.

A KGB szigorúan ellenőrzése alá vonta a kárpátaljai ortodox egyházakat és papjait. Szovjetellenességért tartóztatták le **Orosz Vaszilt** (1901), a técsői járási Uglya pravoszláv pópáját, 1952-ben 25 évre elítélték, azonban kiszabott büntetését 1955-ben 5 évre módosították.

A magyar politikai elítéltek aktái között furcsa esetekre is felfigyeltem. Ilyennek tartom **Szarkánics Gyula**²⁷ (1919) munkácsi pincér ügyét, akit az NKVD egysége 1948. április 19-én tartóztatott le. A bűne az volt, hogy a közkedvelt Csillag szálló mulatójának bezárása után hajnalban, amikor illumináltan indult haza a cigányzenészekkel együtt – megállt a főtéren a Sztálin szobor előtt, és szerenádot adott neki: „*Hazugság volt minden szavad,*

²² Melega Gabriella Anna OP: *Új források az üldözött kárpátaljai római katolikus papokról.* http://regi.mindszenty.katolikus.hu/vh57/57_1.html

²³ RIZO, I. 2003. 161.

²⁴ Norilszk sarkkörön túli város Oroszországban, a Krasznójarszki határterületen.

²⁵ Krasznójarszki határterület központja, Szibéria harmadik legnagyobb városa.

²⁶ Új Ember 1956. július 1.

²⁷ Rózsás, 2000. 350.

hazugság volt, most már ne is tagadd! ...” A Kárpátaljai belügyi hadsereg haditörvényszéke Ungváron 1948. június 29-én az 54. paragrafus (1/a) pontjai alapján 25 évi javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Kazahsztán légereiben (Szaszozavodszk, Ekibasztuz, Zsezkazgan, Kingir) légereiben raboskodott. 1954. december 2-i szabadulása után a Donyec-medencében telepedett le, nem tért haza Munkácsra.

Egyedinek mondható **Tóth Benedek**²⁸ (Sárospatak, 1927) magyarországi kiskorú állampolgár szenvedéstörténete. A II. világháború végén Beregszászban ragadt nagynénjénél, a helyi hatóságtól engedélyt kért hazatelepülésére, ehelyett 1947 októberében a Donyec-medencei szénbányába deportálták, onnét visszazökött beregszászi rokonához. A szovjet belügyi szervek ráakadtak és 1949. október 20-án letartóztatták. A Kárpánton túli Területi Belügyi Határőrség Hadbírószága Ungváron 1950. február 17-én az Ukrán SZSZK Btk. 54. § (1/a), (11) pontja alapján 25 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Kazahsztán (Karaganda, Csurbáj-Nura) és Oroszország (Omszk) légereiben raboskodott. 1957. június 7-én szabadult. Visszatért Beregszászba. 1976-ban települhetett át Magyarországra.

A tanítók is beszpeka-céltáblák, népelleneségek, a polgári értékrend közveszélyes agitátorai lettek. A munkácsi **Henzel Zoltán**²⁹ tanítót 1946-ban, **Siskovics Géza** (1909) sztriptai tanítót 1948-ban, **Fankovics Márta** (1907) ungvári tanítónőt 1949-ben, **Arany Etel** (1919) kigyósi néptanítót 1952-ben ítélték el. Az utóbbi tanítónő korábbi büntetését 1955-ben 5 évre mérsékelték.

A pártkatonák a középiskolásokat, gimnazistákat is átvilágították, többek között a bűnösnek talált **Publik Ottó** (1933) técsői középiskolás növendéket és **Kijovics Olekszij** (1935) ungvári tanulót 1950-ben ítélték el. Az Ung-parti diák büntetését 1955-ben 6 évre mérsékelték.

Huszonöt évre elítélt kárpátaljai polgárok:

1. ARANY Etel (1919) magyar, Kigyós, 1952-ben elítélt tanító, 1955-ben 5 évre mérsékelték.
2. ÁRVAY Dezső (Szatmárnémeti, 1904) magyar, Tiszaújlak, római katolikus plébánosát 1950-ben elítélték.
3. BALOG József (1900) ruszin, Huszt, 1951-ben elítélt munkás.
4. CSEKE József-Rudolf (1908) magyar, Iványi/Ivanyivci 1952-ben elítélt lakosa, molnár.

²⁸ Rózsás, 2000. 380.

²⁹ Rózsás, 2000. 138.

5. CSURGOVICS Sándor (1932) szlovák, 1950-ben elítélt, az ungvári zeneiskola tanulója, 1954-ben 10 évre mérsékeltek.
6. DEZSŐFI János (1902) ruszin, Szerednye lakosa, 1951-ben elítélt mérsáros.
7. DEME Sándor (1911) magyar, Beregszász lakosa, a Szőlőszovhoz 1952-ben elítélt munkása.
8. FANKOVICS Márta (Mesztegnyő, Somogy vm. 1907) magyar, Ungvár, 1949-ben elítélt tanító.
9. FERENCI József (1904) szlovák, Kőrösmező, pék, elítélve 1948-ban.
10. FURTÁK Elek* (1921) ruszin/ukrán, Verebes, a kísérleti állomás 1948-ban elítélt munkatársa. Más adatok szerint: „bazilita szerzetes fráter volt”.
11. FEKETE Margit (1927) magyar, Királyháza, 1948-ban elítélt munkanélküli.
12. GALAMBOS József (1906) magyar, Beregszász, 1952-ben elítélt munkás.
13. GALAMBOS József (1913) benei római katolikus plébánost, kormányzói vikáriust 1948-ban ítélték el.
14. GRIGA István* mihálkai községi bírót 1946-ban ítélték el.
15. HALÁSZ Dániel (1926) szlovák, Ungvár, 1948-ban elítélt munkanélküli.
16. HENZEL Zoltán* munkácsi tanítót 1946-ban ítélték el.
17. HUSZTI György (1908) magyar, Tiszabökény, kolhoztag, elítélve 1953-ban.
18. ILLÉS Béla (1904) magyar, Beregszász, 1950-ben elítélt, szaküzlet elárusítója, 1955-ben 10 évre mérsékeltek.
19. ILNICZKY Sándor (1889.) ruszin, a munkácsi görögkatolikus székeskapitán nagyprépostja, pápai protonotárius, örökös felsőházi tag, a kárpátaljai kormányzati biztos főtanácsadója. 1946-ban 20 évre ítélték.
20. IVÁNCSÓ Gyula ifj. (1906) ruszin, havasközi (Ljuta) görögkatolikus parochus. Ungváron 1948-ban elítélték.
21. JAKAB Rudolf (Csap, 1934) magyar, csapi lakos, munkás. 1953-ban elítélték.
22. JUHÁSZ József (1913) magyar, Técső, 1946-ban elítélt munkanélküli.
23. KAJSA Sándor (Csap, 1934) magyar, Csap, 1953-ban elítélt munkás.
24. KACSUREK István (1902) szlovák, Ungvár, Bilke, eladó, elítélték 1951-ben.
25. KARDOS Tamás (1937) magyar, Huszt, munkás, 1953-ban elítélték.

26. KÁDÁR Mihály (Huszt, 1908) ruszin/ukrán, Huszt, tisztviselő, elítélték 1951-ben.
27. KIFOR János (1927) ruszin/ukrán, Csornoholova/Sóhát, az erdőgazdaság gépkocsiszerelője. 1948-ban elítélték.
28. KIJOVICS Olekszij (1935) ruszin, Ungvár, 1950-ben elítélt tanuló, 1955-ben 6 évre mérsékelték.
29. KISS Ferenc (1898) magyar, Munkács, 1950-ben elítélt inkasszáló, 7 évre mérsékelték.
30. KISS Károly (1899) ruszin, Beregszász, 1952-ben elítélt kolhoztag.
31. KISS Sámuel (1891) magyar, Beregszász, 1952-ben elítélt kolhoztag.
32. KOCKA Zoltán (1928) szlovák, Perecseny, 1948-ban elítélt munkanélküli. 1955-ben 7 évre mérsékelték.
33. KOSZTYÓ Miklós (1891) magyar, Nagybakta lakosa, 1952-ben elítélt munkás. 1955-ben 5 évre mérsékelték.
34. MACKÓ József (1913) cseh, Munkács, 1946-ban elítélt pincér.
35. MINDZSÁK József (1933) magyar, Csap, munkás, 1953-ban elítélték.
36. NÉMETH György* (-) magyar állampolgárt 1951-ben Ungváron ítélték el, mert tagja volt a Szovjetellenes Ifjúgardának.
37. OROSZ Vaszil (1901) ukrán, Uglya/Uhlja (Técsői j.), 1952-ben elítélt pravoszláv pap. 1955-ben 5 évre módosították.
38. OZSVÁT Sámuel (1902) magyar, Huszt, munkás, 1951-ben elítélték.
39. PAPP József (1901) magyar, Guton a helyi erdőszet 1950-ben elítélt munkása. 1955-ben 7 évre mérsékelték.
40. PAPP József (1913) magyar, Ungvár, 1946-ban elítélt fogtechnikus.
41. PASZKA Péter (1933) magyar, Ungvár, 1950-ben elítélt fogtechnikus.
42. PASZULYKA Jenő (1904) magyar, Beregszász, 1948-ban ítélték el a görögkatolikus segédlelkészt. 1956-ban 7 évre mérsékelték.
43. PÉRCSI József (1908) magyar, Huszt, 1951-ben elítélt tisztviselő.
44. POLJANSZKI Béla (1925) magyar, Técső, a helyi vasútállomás 1948-ban elítélt munkása.
45. POTOR Bertalan (1923) magyar, Beregszász, 1952-ben elítélt munkás.
46. PUBLIK Ottó (1933) magyar, Técső, a helyi középiskola 1950-ben elítélt tanulója.
47. PUSZTAI Dezső (1911) szerb, Bátyú, 1952-ben elítélt szabó. 1955-ben 6 év 6 hónap szabadságvesztésre mérsékelték.
48. SASHEGYI János (1912) magyar, Beregszász, 1952-ben elítélt munkás.

49. SASI János (1914) magyar, Beregszász, 1952-ben elítélt munkás. 1955-ben 9 évre mérsékelték.
50. SISKOVICS Géza (1909) magyar, Sztripa/Sztrippa (Ungvári j.), 1948-ban elítélt tanító.
51. SOLTI János (1900) magyar, Beregszász, 1952-ben elítélt munkás.
52. SZABÓ Béla (1932) magyar, Csap, 1953-ban elítélt munkás.
53. SZABÓ József (1915) magyar, Szalóka, 1951-ben elítélt kolhoztag. 1954-ben 10 évre mérsékelték.
54. SZARKÁNICS Gyula* (1919) munkácsi pincért 1948-ban ítélték el.
55. SZÁNTÓ Lajos (1919) magyar, Beregszász, a helyi szőlőszovhoz munkását 1952-ben elítélték.
56. TÓTH Benedek* (Sárospatak, 1927) beregszászi rokonainál tartózkodó magyarországi kiskorú állampolgárt 1950-ben ítélték el.
57. VÁRADI László (1926) magyar, Királyháza, a helyi fafeldolgozó üzem munkását 1948-ban elítélték.
58. VÁRI József (1934) magyar, Veléte/Veljatino, mozigépész, 1953-ban elítélték.

4.3. VÁLOGATÁS NÉLKÜL KERÜLTEK A VÁDLOTTAK PADJÁRA

A 146 elítélt megoszlása büntetések szerint meglehetősen eltérő, magam is kerestem, de ebben nem találtam logikát, mert a lezárt perek között sok az 1 év alatti, 1-2 év, 2-5 év, 5-10 év, és a 10-15 év feletti büntetés.

Tulajdonképpen a vádlottak padjára került a pap, a munkás, a földműves, a tanító, a tanuló, az egyetemista, a köztisztviselő, a vasutas, a háztartásbeli és számos más foglalkozású, de kiemelten magyar, német nemzetiségű ember, akik valamilyen oknál fogva belekerültek az NKVD által kreált ellenségképbe.

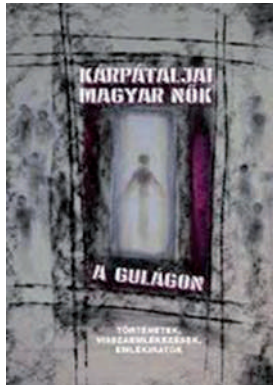
Válogatás nélkül ítélték el például a Horthy-közigazgatás egykori alkalmazottjait, a fogságba került egyenruhásokat és azokat az illegális kommunistákat is, akik felszabadítóként várták a szovjet katonákat. Lägerbörtönbe került a másként gondolkodó városi vagy falusi fiú és a lány, az asszony és a férj, sőt a hatvan éven felüli idős férfiak jeles képviselőit is szabadságuktól megfosztották, ezzel elhalálózásukat is meggyorsították.

A számos szenvedéstörténet egyik hősét tisztelhetjük **Bartosek József**³⁰ (1929) beregszászi középiskolásban, aki azért kapott 5 évet, mert „horthysta

³⁰ Rózsás, 2000. 31.

gimnazista” volt szülővárosában. Kortársára, **Erdei Béla**³¹ (1929) beregszászi bolti tanulóra ráfogták, hogy szovjetellenes magatartású, az ügynek következménye lett, 1949-ben 10 év szabadságvesztésre ítélték. Büntetését Krasznójarszk, Dugyinka, Norilszk lágereiben töltötte le. 1954. október 18-án amnesztiával szabadult. 1965. július 15-én rehabilitálták.³²

A velétei születésű **dr. Fatán János** (1897) munkácsi bőrgyógyászt szovjetellenes agitáció vádjával az NKVD az ungvári börtönbe zárta. 1946. december 16–17-én a haditörvényszék 10 év szabadságvesztésre ítélte azzal az indokkal, hogy „*Munkácson m. kir. tisztifőorvos*”³³ volt. Egy ideig a lembergi elosztóláger rabkórházában foglalkoztatták. Az 1946-ban Ungváron letartóztatott, majd hat évre elítélt **Mészáros Sándorné**³⁴/*Murányi Georgina* (1909–2001) ungvári kétgyermekes anyja, néptanító az *Elrabolt éveim a Gulágon* című visszaemlékezésében említést tesz arról, hogy a lembergi börtönlágerben 1948-ban ismerkedett meg **Fatán János** doktossal, aki fivérének, **Murányi Miklós** püspöki vikáriusnak jó barátja volt.

Ennek köszönhetően meggyógyította sebes arcát, mert attól szenvedett a legjobban. Mint írja: „*A drága jó Fatán doktor még aznap hozott a sebeimre gyógykenőcsöt, és napokon át kezelte az arcomat, amíg végre új bőröm nőtt. Orvosi*

³¹ Rózsás, 2000. 88.

³² RIZO, I. 2003. 330.

³³ Rózsás, 2000. 96.

³⁴ Férjét, **Mészáros Sándor** (1902) főerdőmérnököt 1946-ban szovjetellenesség hamis vádjával az ungvári Rendkívüli Bíróság 8 évre elítélte, a donyecki szénbányába toloncolták, 1947.január 17-én éhhalál áldozata lett. 1990-ben rehabilitálták.

vizitjei alkalmával néha egy-egy almát vagy uborkát is hozott, amit a betegeitől kapott. (Örök hálámat iránta most már csak Isten elé terjeszthettem imáim kéréseiben.)³⁵ A munkácsi bőrgyógyász büntetését a Komi területi Vorkuta és a mordvinföldi Potyma lágereiben töltötte le, orvosként dolgozott a rabkórházakban. 1955 decemberében amnesztiával szabadult. 1959-ben rehabilitálták.³⁶

Megtorlás érte a huszti sváb nemzetiségű Kilimann házaspárt is. **Kilimann Józsefet** (1914) mint beteget a budapesti³⁷ szovjet gyűjtőtáborból hazaengedték. Majd huszti otthonában 1946. január 10-én szovjetellenesség vádjával letartóztatták. Az 1946-ban Ungváron elítélt szabómester a büntetését Tajset, Bratszk vidéki lágerekben töltötte le. 1955. május 21-én szabadult, és a Krasznnojarszk vidéki Kazacsinszk járásban élt száműzöttként. A száműzetésből Husztra 1956 júniusában térhetett haza. 1956-ban rehabilitálták.³⁸ **Kilimann Józsefné Wainrauch Anna**³⁹ (1920) varrónőt a férje után egy hónappal, az NKVD 1946. február 14-én hasonló koncepciós váddal börtönbe vetette. Az ungvári katonai törvényszék 8 évi, javító-nevelő munkatáborban letöltendő szabadságvesztésre ítélte. Ugyanott (Lemberg, Tajset, Bratszk) raboskodott, ahol a férje. De ő egy évvel korábban, 1954 február 14-én szabadult, és a Krasznnojarszk vidéki Kazacsinszk környékén élt száműzetésben. Később a férjét is ide irányították. A száműzetésből együtt, egyidőben, 1956 júniusában tértek haza Husztra. Majd bűncselekmény hiányában őt is rehabilitálták.

1948-ban mondták ki az ítéletet **Újhelyi Gyulára** (1929), mert „a huszti gimnazista”⁴⁰ nacionalista magatartású volt. A magyarországi rabtársai Karaganda lágereiben találkoztak vele. További sorsa ismeretlen. 1956-ban rehabilitálták.⁴¹ Az egyik hadifogolytáborban tartóztatták le **Vizinger Rudolf**⁴² (1924) német nemzetiségű kőművest. 1946-ban ítélték el. A vád: mint közkatona a német hadseregben szolgált. Magyarországi túlélők szerint 1946–1949 között az egyik pecsori lágerben építkezéseken dolgozott, mint kályhás, kőműves. Későbbi sorsa ismeretlen. 1956-ban rehabilitálták.⁴³

(Folytatjuk)

³⁵ Mészáros Sándorné: *Elrabolt éveim a Gulágon*. Kárpátaljai magyar nők a Gulágon. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2017.202.

³⁶ RIZO, I. 2003. 696.

³⁷ Rózsás, 2000. 179.

³⁸ RIZO, I. 2003. 373.

³⁹ Rózsás, 2000. 179.

⁴⁰ Rózsás, 2000. 391.

⁴¹ RIZO, I. 2003. 691.

⁴² Rózsás, 2000. 405.

⁴³ RIZO, I. 2003. 233.